

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**Соціально-психологічна безпека освітнього середовища університету як
чинник розвитку самоєфективності студентів**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності: 053 Психологія
Освітньо-професійної програми
«Психологія»
Жиронкіна Наталія Володимирівна

Керівник: Блинова О.Є.,
д психол. н., професор
Рецензент: Лось О.М.
к. психол. н., доцент, доцент кафедри
педагогіки та психології дошкільної та
початкової освіти ХДУ

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ	6
1.1. Феномен «соціально-психологічна безпека освітнього середовища». Основні поняття та характеристики.....	6
1.2 Вплив самоефективності на навчання студентів.....	11
1.3. Соціально-психологічна безпека як один з основних мотивуючих чинників розвитку самоефективності студентів.....	16
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ	20
2.1. Організація та етапи дослідження, характеристика вибірки соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету.....	20
2.2. Опис і обґрунтування вибору дослідницьких методик.....	22
2.3 Результати та аналіз отриманих даних соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинника розвитку самоефективності студентів.....	23
Висновки до другого розділу.....	27
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	34
Додаток А. Кодекс Академічної доброчесності.....	34
Додаток Б. Шкала загальної самоефективності (Р .Шварцер , М. Єрусалем	35

ВСТУП

Студентський етап у встановлення особистості відіграє дуже важливу роль, адже саме тоді відбувається становлення життєвих цінностей молодій людині. Соціальне освітнє середовище університету має бути простором, що має сприяти духовному взаємообміну, самореалізації, особистісного росту, адже роль освіти не полягає лише в тому аби отримувати знання. Норми і цінності соціального середовища для студентської молоді, перш за все, освітнього середовища, є стійкими моральними оцінками та мають особистісний сенс. З цього випливає, що психологічне благополуччя, комфорт освітнього простору сприяє розвитку особистості, розкриттю потенціалу, гуманізації освітнього процесу

Задля позначення психологічного стану середовища застосовується поняття «соціально-психологічна безпека», під якою розуміється свобода особистості від насильства, повага особистої гідності, довіра і доброзичливість у відносинах з однокурсниками та з педагогами. Вивчення соціально-психологічної безпеки особистості не може бути зведене тільки до дослідження її суб'єктивних переживань, особлива увага приділяється простору або середовищу, в якій вона функціонує, тобто необхідно брати до уваги систему вищої освіти та університетське середовище, в результаті чого збільшується **актуальність питання** соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинника розвитку самоєфективності студентів.

Слід зазначити, що проблема соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинник розвитку самоєфективності студентів не отримала цілісного вивчення. Проблемою соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинника розвитку самоєфективності студентів займалися такі науковці як: Г. Ю. Авдієнко, І. О. Баєва, О.А. Єлісеєва та ін., але проблема соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинника

розвитку самоефективності студентів вивчена недостатньо і вимагає додаткової теоретичної розробки питань.

Все вищезначене і визначило тему нашого дослідження в наступному формулюванні: **«Соціально-психологічна безпека освітнього середовища університету як чинник розвитку самоефективності студентів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота написана в межах тематичного плану кафедри психології Херсонського державного університету «Соціально-психологічні виміри становлення та розвитку особистості» (державний реєстраційний номер 0119U101096).

Мета роботи полягає на основі теоретичного аналізу наукової літератури та емпіричного дослідження показати вплив соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету на самоефективності особистості студента.

Згідно мети маємо наступні **завдання**:

1. Провести теоретичне аналізування наукових джерел стосовно порушеної проблеми.
2. Обґрунтувати теоретичні основи до проблеми соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету.
3. Проаналізувати соціально-психологічну безпеку як один з основних мотивуючих чинників розвитку самоефективності студентів.
4. Провести емпіричне дослідження соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинник розвитку самоефективності студентів.

Об'єктом дослідження є розвиток самоефективності студентів.

Предмет дослідження – соціально-психологічна безпека освітнього середовища університету як чинник розвитку самоефективності студентів

Методи дослідження:

- *теоретичні методи*: аналіз, систематизація і узагальнення літературних джерел;

- *емпіричні методи*: 1. Для проведення емпіричного дослідження використана методика «Соціально-психологічна безпека суб'єкта» (Т. В. Ексакусто); 2. Для діагностики самоефективності використана «Шкала загальної самоефективності» Р. Шварцера і М. Єрусалема в адаптації В. Г. Ромека

Наукова новизна даного дослідження теми «Соціально-психологічна безпека освітнього середовища університету як чинник розвитку самоефективності студентів» полягає у тому, що остання є недостатньо вивченою і вимагає і детальних досліджень. Виявлення чинників, які сприяють розумінню сутності проблеми, є важливим науковим завданням. Їх рішення передбачає всебічний розгляд питання. Тобто наукова новизна дослідження полягає у доповненні теоретичних відомостей та розширенні наукових уявлень про соціально-психологічну безпеку освітнього середовища університету як чинника розвитку самоефективності студентів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: 1. результати можуть бути використані і знайти застосування в психологічній службі середньої та вищої професійної освіти; 2. дозволить звернути увагу на проблеми психологічної безпеки освітнього середовища.

Апробація одержаних результатів: матеріали дослідження обговорено на секційному засіданні VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (Херсон; 22 квітня 2021 р.), автор має публікацію у збірнику матеріалів конференції.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ

1.1. Феномен «соціально-психологічна безпека освітнього середовища». Основні поняття та характеристики

Варто розпочати з того, що відсутність конкретизації і ясності відносин між ключовими поняттями, що характеризують те чи інше явище, призводить до «термінологічної плутанини», тому ми розглянемо наявні визначення і позначимо смислові характеристики, на які будемо спиратися в ході розгляду даної теми.

Поняття «середовище» – є неоднозначним і має широкий спектр вживання. Лексичні позначення середовища тому підтвердження: «соціальне середовище», «товариське середовище», «професійне середовище», «навколишнє середовище», «вплив середовища» тощо.

Авдієнко Г. Ю. також зазначає, що поняття «середовище» позначає різні фрагменти дійсності: численні соціальні групи; місце проживання; мовленнєве середовище; міжгрупові відносини тощо. Науковець звертає увагу на важливість дослідження фактора «середовища» для орієнтації людини в соціальному світі [1].

Серед безлічі підходів, що характеризують поняття «середовище», об'єктом нашої цікавості виступає визначення поняття «освітнє середовище».

У загальному сенсі «середовище» розуміється як сукупність умов і впливів, які оточують людину і його дослідження тісно пов'язане з виділенням категорії «безпека». Безпека – складне соціальне явище, що має відношення до всіх сфер людського існування, тому це багатопланове і багатоаспектне поняття розглядається представниками різних наукових напрямків. У соціології під безпекою розуміється стан суспільних відносин і

соціальних взаємодій, що виключають будь-які форми насильства щодо соціальних суб'єктів (соціальних груп); в політичному словнику безпеку характеризується як відсутність загрози війни і зазіхань ззовні, а також виключають будь-які форми дискримінації і диктатури відносин різних рівнів (цивільних, міжнаціональних, міждержавних тощо); в юридичному трактуванні поняття тлумачиться як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, держав і суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз тощо. Рибалкін Н.Н. зауважує, що нині поняття «безпека» трактується з різних позицій. Зокрема, науковцем виділяються наступні підходи до розгляду останньої:

- безпека як захищеність інтересів особистості (держави тощо) від зовнішніх і внутрішніх загроз;
- безпека як відсутність небезпеки;
- безпека як властивість живої системи в її прагненні до самозбереження;
- безпека як діяльність щодо попередження, виявлення і нейтралізації загроз;
- безпека як стан стабільності і стійкості [15, с.14].

Абсолютною безпеки не існує. Механізм самозбереження суб'єкта формується під впливом його уявлень про небезпечне і безпечне, трансформуючись в діяльність щодо забезпечення безпеки. У той же час, суб'єктна природа феномена безпеки і представляє основну трудність його розгляду, так як передбачає наявність різних точок зору через можливі несхожості світоглядних переконань, і саме в силу відмінностей суб'єктивних підстав одній і тій ж події може надаватися інколи зовсім протилежний зміст. [15, с.15].

До того ж, варто зауважити, про існування відмінності між реальною безпекою і відчуттям безпеки.

Щелканова В.І. основною характеристикою вимірювання безпеки пропонує вважати тензійну (від англ. tension - напруженість). Напряга

притаманна будь-яким станам, так як будь-який вид діяльності передбачає наявність вольового регулювання. На одному полюсі в шкалі напруги будуть: скутість, внутрішній дискомфорт, переживання несвободи, вимушеність поведінки; на іншому – спонтанність, внутрішній комфорт [20].

Шнайер Б критикує існуючу практику розгляду поняття «безпека» з позицій виділення суб'єктом безпеки держави, а джерелом загроз – діяльність будь-яких структур. Він вважає, що головним суб'єктом безпеки є сам соціальний суб'єкт, а загрозу може становити або суб'єкт, або об'єкт. Аргументуючи свою точку зору, науковець говорить про те, що в природі не існує об'єктів і суб'єктів поза зв'язків і відносин, і будь-які зв'язки в будь-який момент можуть, в залежності від умов, перетворитися з конструктивних в деструктивні і небезпечні. Небезпека представляє не наявність, або відсутність загроз, а їх характер і кількість, при цьому важливими є здібності об'єкта захисту уникати деструктивних впливів, протистояти їм, і нейтралізувати негативні наслідки у випадку поразки [19].

На думку Ільницької І.А., під безпекою розуміється поєднання внутрішніх та зовнішніх факторів, які направлені на збереження повноцінної спроможності людини, суспільства держати функціонувати та розвиватись [10, с.138].

Щелканова В. І., ведучи мову про потребу людини в безпеці та захисті, включала в це поняття: «... потреби: в організації, стабільності, в законі і порядку, в передбачуваності подій і у свободі від таких загрозливих сил, як хвороба, страх і хаос » [20].

Термін «психологічна безпека» був введений в науковий обіг науковцями Роциним С.К. та Сосниним В.А, які під останньої розуміли сприйняття людиною середовища у вигляді надійного і адекватного, що дозволяє задовольняти природні і соціальні потреби, впевненість в майбутньому. Тобто, робиться акцент на почуттях і переживаннях людини щодо справжнього її положення і майбутніх перспектив [21, с.133].

Сьогодні це поняття науковці трактують по-різному. Так, наприклад, Т.В. Ескакусто під соціально-психологічної безпекою розуміє «стан динамічного балансу ставлення (до світу, до себе, до інших), активності, задоволеності суб'єкта і їхньої відповідності різним (загрозливим) впливам зовнішнього і внутрішнього світу, що дозволяє зберегти цілісність суб'єкта, реалізувати його духовно-психологічний потенціал у процесі життєдіяльності» [24].

Як вже було зазначено, нині поняття «середовище» використовується за різних умов, проте нашу цікавість представляє саме освітнє середовище.

Березина Т.Н. характеризує освітнє середовище наступним чином: «... як цілісну динамічну систему, що забезпечує трансляцію соціокультурного досвіду від покоління до покоління, освітнє середовище породжується суб'єктами педагогічних взаємин і надає певний вплив на кожного з її учасників» [4, с.17].

Найбільш часто в наукових роботах зустрічається посилання на визначення соціально-психологічної безпеки освітнього середовища, запропоноване Баєвою І. О., на думку якої, під зазначеним доцільно розуміти: «стан освітнього середовища, вільний від проявів психологічного насильства у взаємодії, що сприяє задоволенню потреб в особистісно-довірчому спілкуванні, що створює референтну значущість середовища і забезпечує психічне здоров'я включених у нього учасників» [5, с.83]. Однак, не можна сказати, що воно однозначно прийнято в науковому співтоваристві. Закотнова Е. Ю., Коритова Е. Ю. в своїй статті вказують на вразливі сторони концепції психологічної безпеки, розробленої І. О. Баєвою. Акцентуючи увагу на цілісності середовищних ефектів, вони відзначають, що узагальнення характеристики не відображають суті поняття. Необхідно прояснення терміну «середовище» в кожному конкретному випадку шляхом опису способу аналізу і компонентів, що містяться в ньому [11, с.15].

Гаркавенко Н. В також закликає дослідників відійти від стереотипних підходів і розпливчастих формулювань («стан захищеності» тощо) і

трактування «безпеки взагалі», безвідносно об'єкта безпеки і його характеристик [8, с.67].

Соціально-психологічно безпечне освітнє середовище виступає середовищем взаємодії, що є вільним від проявів психологічного насилля та містить референтну значущість для суб'єктів навчально-виховного процесу (з точки зору позитивного ставлення до неї), що характеризується переважанням гуманістичної центрації (на інтересах своєї сутності та сутності інших людей) і віддзеркалюється в емоційно особистісних та комунікативних характеристиках її суб'єктів. Тобто це таке середовище у ЗВО, де у більшості учасників формується позитивне ставлення до нього, високими є показники індексу задоволеності потреб та захищеності від психологічного насилля. З психологічного підходу, безпечне освітнє середовище виступає ефективною міжособистісною взаємодією, що є направленою на емоційне благополуччя студентів і науково-педагогічного колективу, розвитку психологічно здорової особистості, особистісне зростання студентів, професійне зростання й наукове довголіття педагогічного колективу, гармонізацію їх особистості [9, с.138].

Отже, незважаючи на усвідомлення науковим співтовариством необхідності пошуку загальних підстав для формулювання визначення психологічно безпечного освітнього середовища, його ускладнюють, з одного боку, багатоваріантність середовищних умов, з іншого боку, суб'єктивність їх сприйняття. Проте, для позначення даного феномена і загроз психологічному благополуччю використовуються загальноприйняті формулювання. Індикатори позитивних показників включають в себе: психологічно безпечні міжособистісні відносини; емоційний комфорт; шанобливе ставлення; можливість вільно висловлювати свою думку; адаптація; суб'єктивне благополуччя; стабільність; стан захищеності тощо. Протилежно використовуються поняття: небезпека, ризик, загроза, конфлікт; стрес; психологічне насильство, або перераховані вище позитивні характеристики в їх негативному формулюванні.

Тому в даній роботі ми будемо звертатися до вказаних термінів, при необхідності більш детально зупиняючись на їх характеристиках.

1.2. Вплив самоефективності на навчання студентів

Самоефективність – це судження людей про їхню здатність організувати і виконувати дії, необхідні для досягнення позначених результатів. Два важливі аспекти цього визначення вимагають подальшого пояснення. По перше, самоефективність – це переконання про свої можливості і, як таке, воно не обов'язково відповідає фактичним можливостям в певній галузі і більшість людей переоцінюють свої здібності. Найбільш корисними судженнями про ефективність є ті, які трохи перевищують реальні можливості, оскільки ця переоцінка може фактично збільшувати зусилля і наполегливість при вирішенні складних проблем. Другим важливим аспектом визначення самоефективності – є ідея про те, що люди використовують свої судження про ефективність по відношенню до будь-якої мети, яка відображає характер ефективності, залежить як від завдання, так і від ситуації. Згідно А. Бандурі, переконання в самоефективності лежать в основі людського функціонування. Людям недостатньо володіти необхідними знаннями та навичками для виконання завдання; у них також має бути переконання, що вони можуть успішно виконувати потрібні дії в типових і, що важливо, в складних обставинах [8, с.75].

Судження про самоефективність впливають на те, які види діяльності люди вибирають або уникають, скільки зусиль вони докладають, наскільки вони стійкі і як довго вони продовжують виконувати своє завдання. Люди з високою самоефективністю відчують труднощі і активно реагують на невдачі. Вони ставлять більш високі цілі і докладають більше зусиль для їх досягнення. Вони більш здатні до саморегулювання, використовують більше когнітивних і метакогнітивних стратегій (високорівневе мислення),

показуючи розуміння того, що необхідно для успішного виконання завдання. Люди з низькою самоефективністю частіше уникають важких завдань і мають низьку прихильність цілям.

Концепція самоефективності добре відома в освітніх дослідженнях, і дослідники щодо цього питання послідовні в тому як вони інтерпретують і використовують цей термін. Проблема самоефективності розглядається в роботах зарубіжних і вітчизняних психологів. Проте, в міжнародному дослідницькому співтоваристві тривають дебати щодо найкращої методології, що використовується для збору доказів самоефективності. Дослідження показали, що переконання в самоефективності впливають на успішність і, крім того, самоефективність – не є фіксованою концепцією, а може розвиватися і вдосконалюватися з плином часу. Самоефективність також має тенденцію змінюватись в залежності від характеру, обізнаності та масштабності завдання і залежить від предметної області. Самоефективність важлива як для викладачів, так і для студентів. З'являється все більше фактичних даних, які демонструють як вплив переконань в самоефективності, що відображаються на успішності студентів [18, с.97].

Одна з причин того, що високі переконання в самоефективності впливають на результати, полягає в тому, що вони впливають на рівень зусиль і наполегливості, які студенти виявляють у вирішенні поставлених завдань. Переконання в самоефективності співвідносяться з використанням ефективних стратегій навчання, таких як, саморегуляція і метакогнітивні стратегії, і призводять до певних моделей поведінки, що сприяє успіху при:

- розгляді проблеми як виклику і ставленні цілей для їх вирішення, а не уникнення їх;
- демонстрації високого рівня цілеспрямованості і наполегливості в досягненні мети;
- зосередженні уваги на завданнях і тому, що потрібно для їх виконання, а не на сприйнятті здібностей людини.

Важливим аспектом самоефективності – є його предметна область або конкретне завдання (ситуація). Тобто студент оцінює свої здібності в залежності від конкретної предметної області. Це означає, що студент може демонструвати високий рівень самоефективності в математиці, але значно нижчий рівень самоефективності в літературі. Важливо враховувати і вимірювати переконання в самоефективності щодо конкретних областей навчання і завдань, а не розглядати рівень індивідуальної самоефективності як послідовний з усіх предметів і ситуацій. Самоефективність також має тенденцію бути орієнтованою на майбутнє, що означає, що вона заснована на тому, чого людина очікує досягти, а не на її фактичній компетентності або успіху в виконанні завдання або діяльності [18, с.141].

Переконання в самоефективності можна розвивати і покращувати, особливо з урахуванням наступних джерел і чинників, що впливають на самоефективність:

- досвід досягнень розвивається з отримання повторюваних успішних результатів в конкретній задачі або в певній галузі. Справжній успішний досвід в досягненні конкретної мети підвищує у студентів почуття компетентності і впевненості;

- соціальний досвід відноситься до знань і навичок, отриманих в результаті спостереження, виявлення (тим чи іншим способом) інформації про однолітків і колег, які досягли успіху у виконанні певного завдання або дії. Спостереження за тим як однолітки успішно виконують завдання зміцнює віру у власні здібності;

- соціальне переконання включає в себе вербальні переконання, позитивні коментарі та відгуки, отримані від однолітків або викладачів про можливість студента в досягненні поставленої мети. Викладач може підвищити самоефективність за допомогою надійного спілкування і зворотного зв'язку, щоб допомогти студенту виконати завдання або мотивувати його зробити все можливе. Важливо відзначити, що легше послабити переконання в самоефективності за допомогою негативного

зворотного зв'язку, ніж зміцнити переконання в самоефективності за допомогою позитивного заохочення, тому важливо пам'ятати про характер зворотного зв'язку, яку забезпечують однолітки і викладачі в освітньому процесі [29, с.25].

Фізіологічні і емоційні стани також впливають на рівень самоефективності. Це відноситься до інформації, що інтерпретується за допомогою почуттів. Почуття збудження від перспективи прийняття рішення може підвищити самоефективність, в той час як почуття тривоги або стресу перед обличчям непростого завдання послабить самоефективність. Позитивний настрій зміцнює віру в самоефективність. Емоції, як позитивні, так і негативні, роблять серйозний вплив на навчання студентів. Викладач може допомогти, зменшуючи стресові ситуації і занепокоєння студентів навколо таких подій як іспит, публічний виступ тощо. Дослідження показують, що тип навчального середовища і метод навчання можуть підвищити самоефективності студентів. Zimmerman B., Kitsantas A описують обов'язковий курс з фізики, в якому вимірюється вплив різних методів навчання на атмосферу в аудиторії і стан самоефективності. Відповіді студентів показали, що формат питань і відповідей, лабораторні заняття на основі запитів і концептуальні (а не кількісні) проблеми надали значний вплив на створення у них позитивного настрою [30, с.400]. На додаток до цих методик, змішане навчання і використання електронних додатків, інтерактивних завдань, навчання в малих групах, коли відповідальність за освітній процес лежить на самих учнях безпосередньо (спільне навчання) впливають на підвищення самоефективності.

Методи навчання, які показують відчутний позитивний результат в підвищенні самоефективності студентів, мають спільну рису – залучення студентів в творчу взаємодія між собою в спокійній, зручній атмосфері. Стратегії спільного навчання мають подвійний результат: як підвищення самоефективності, так і успішності [27, с.109]. Спільні навчальні структури, в яких студенти працюють разом і допомагають один одному, також сприяють

більш позитивній самооцінці здібностей і більш високим академічним досягненням, ніж індивідуалістичні або конкурентні [26, с.74].

Успішні втручання, які розвивають і покращують переконання в самоефективності, ведуть до поліпшення академічних результатів, а також до майбутніх переваг для студентів в їх житті і кар'єрі [25]. Існує ряд стратегій, заснованих на цих джерелах і які впливають на самоефективність, які можна використовувати в освітніх цілях для просування переконань студентів в самоефективності. До методів підвищення самоефективності відносяться:

— установка конкретних короткострокових цілей, які кинуть виклик студентам, але все ще розглядаються як досяжні;

— допомога студентам у виборі конкретної стратегії навчання або рішення завдання, пропонуючи їм озвучити свій план вирішення. Коли студенти розпочнуть виконання завдання, доцільно попросити студентів відзначати їх успіхи і озвучити наступні кроки;

— порівняння успішності студента з цілями, поставленими перед ним, замість порівняння одного студента з іншим або з іншими студентами в групі. Порівняння успішності студентів один з одним може підвищити самоефективність кращих студентів, але знижує самоефективність інших студентів;

— прив'язка матеріалів курсу або концепції до інтересів студентів. Тобто підбір завдань зі складністю трохи вище поточного рівня здібностей студентів;

— визначення деяких розділів курсу, які дозволять студентам брати власні рішення, наприклад, вибір варіантів завдання або встановлення самим дати здачі завдання;

— створення безпечного середовища при спонуканні студентів задавати питання, щоб отримувати роз'яснення у випадку відчуття напруги або сумнів.

— допомога студентам у розумінні того, що вони зазнають невдачі не тому що не можуть, а тому що вони не виконали всі необхідні кроки, недостатньо вивчили матеріал, витратили мало часу на виконання завдання [14].

Викладачі з високим почуттям ефективності щодо своїх здібностей до навчання можуть легше мотивувати своїх студентів і покращувати їх когнітивний розвиток, оскільки вони зможуть також бути в змозі впоратися з невдачами і більш охоче експериментувати з новими ідеями або методами.

Таким чином, самоефективність – є важливим показником людської діяльності, а розуміння того як мотивувати себе, справлятися зі стресом, розвивати впевненість в досягненні результатів при вирішенні завдань, має вирішальне значення для досягнення особистої ефективності.

1.3. Соціально-психологічна безпека як один з основних мотивуючих чинників розвитку самоефективності студентів

Концепція психологічної безпеки особистості в освітньому просторі – є важливою складовою загальної психологічної безпеки освітнього середовища. Це система поглядів на забезпечення безпеки учасників від загроз розвитку і психічного здоров'ю в процесі педагогічної взаємодії, психологічна безпека освітнього середовища невіддільна від психологічної безпеки особистості.

Баєва І. О. розробила психодіагностичну методику «Психологічна безпека освітнього середовища», показниками в якій є:

- 1) рівень ставлення до освітнього середовища;
- 2) рівень задоволеності характеристиками освітнього середовища;
- 3) рівень захищеності від психологічного насильства в міжособистісній взаємодії в умовах освітнього середовища [5].

Взявши за основу ці показники, І.О. Баєва пропонує визначення психологічно безпечної освітнього середовища у наступному формулюванні: «це таке освітнє середовище, у більшості учасників якого сформовано позитивне до нього відношення, відзначається високий рівень задоволеності характеристиками освітнього середовища і захищеність від психологічного насильства в міжособистісній взаємодії». Для побудови концепції психологічної безпеки конкретного освітнього закладу, важливо визначити ризики і загрози, які можуть порушити психологічну безпеку освітнього середовища і особистості [5].

До того ж Арендачук І.В. перерахував такі ризики як: нудьга, максимальне напруження розумових сил, виснажливі розумові, емоційні та фізичні перевантаження, «психоз» відмінних оцінок, формалізм знань, нервозність обстановки, в якій панує квапливість, напруга, заохочуються конкурентні відносини тощо [3].

Гаркавенко, Н. В. виділила важкопереборні фактори ризику: стресову тактику педагогічних впливів, невідповідність методик і технологій віковим та індивідуальним можливостям, нераціональну організація освітнього процесу тощо [8, с.137].

Закотнова Е. Ю. та Коритова Е. Ю. виділили загрози психологічної безпеки освітнього середовища: психологічне насильство в процесі взаємодії, відсутність задоволеності в особистісно-довірчому спілкуванні і основних характеристиках процесу всіх учасників взаємодії, нерозвиненість системи психологічної допомоги в освітньому закладі та емоційне вигорання педагогів [11, с.14].

Психологічне насильство – це фізичний, психічний, духовний вплив на людину, що знижує її моральний, психічний і життєвий статус, завдаючи їй фізичні, душевні і духовні страждання, і, навіть, загроза такого впливу. В наслідок психологічного насильства особистість отримує психічну травму.

Сьогодні вчені звертають увагу на створення внутрішнього ресурсного стану людини – розкриття внутрішніх сил, впевненості в своїх здібностях, в

ефективності дій для особистісного розвитку і збереженні фізичного та психічного здоров'я. Це і є високий рівень самоефективності. Можна припустити, що почуття соціально-психологічної безпеки є важливою детермінантою психологічного благополуччя, і в свою чергу, самоефективності. Маючи високий рівень самоефективності, людина здатна максимально продуктивно реалізовувати свій внутрішній потенціал, розвивати себе як цілісність гармонійну особистість, зберігаючи високий урівень психологічного благополуччя [6, с.73].

Відсутність задоволеності в особистісно-довірчому спілкуванні і основних характеристиках процесу всіх учасників взаємодії може привести до емоційного дискомфорту, небажання висловлювати свою точку зору і думку, неповажне ставлення до себе, втрати особистої гідності, небажання звертатися за допомогою, ігнорування особистих проблем і труднощів оточуючих тощо. Нерозвиненість системи психологічної допомоги в освітній установі може привести до неефективності психологічного супроводу, загрози психічному здоров'ю і студентів, і педагогів. Емоційне вигорання педагогів освітнього закладу найчастіше призводить до професійної деформації, неврозів і загрози психічному здоров'ю педагогів [7, с.12].

Отже, основними умовами соціально-психологічної безпеки виступають:

1. Задоволеність міжособистісними відносинами, що розуміється як показник позитивного взаємозв'язку, що дозволяє реалізувати потреби і інтереси суб'єктів взаємин. Критерієм є задоволеність / незадоволеність.

2. Гармонійний характер відносин, що розуміється як узгодженість думок, суджень суб'єкта у відносинах з іншими людьми. Критерієм є гармонійність / дисгармонійність.

3. Захищеність, яка, з одного боку (об'єктивний показник), розуміється як відсутність порушень і труднощів у відносинах, з іншого – передбачає стійкість людини до загрозових впливів (загрози, ігнорування,

маніпулювання тощо). Одним з критеріїв може бути толерантність / інтолерантність.

Висновки до першого розділу

Незважаючи на усвідомлення науковим співтовариством необхідності пошуку загальних підстав для формулювання визначення психологічно безпечного освітнього середовища, його ускладнюють, з одного боку, багатоваріантність середовищних умов, з іншого боку – суб'єктивність їх сприйняття.

Проте, для позначення даного феномена і загроз психологічному благополуччю використовуються загальноприйняті формулювання. Індикатори позитивних показників включають в себе: психологічно безпечні міжособистісні відносини; емоційний комфорт; шанобливе ставлення; можливість вільно висловлювати свою думку; адаптація; суб'єктивне благополуччя; стабільність; стан захищеності тощо.

Для вираження протилежностей використовуються поняття: небезпека, ризик, загроза, конфлікт; стрес; психологічне насильство, чи вищезазначені позитивні характеристики в їх негативному формулюванні.

Самоефективність є важливим показником людської діяльності, розумінням того як мотивувати себе, справлятися зі стресом, впевненість в досягненні результатів при вирішенні завдань, має вирішальне значення для досягнення особистої ефективності.

Основними умовами соціально-психологічної безпеки виступають: задоволеність міжособистісними відносинами, гармонійний характер, захищеність.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

2.1. Організація та етапи дослідження, характеристика вибірки соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету

Значення студентського етапу становлення особистості відзначається багатьма дослідниками і практиками. Цей період відіграє особливу роль в становленні життєвих цінностей молодій людині.

Соціальне освітнє середовище університету має бути простором, яке сприяє духовному взаємообміну, самореалізації, особистісному зростанню, оскільки роль освіти не можна звести до певного обсягу знань.

Актуальність вивчення проблеми соціально-психологічної безпеки пов'язана з необхідністю створення сприятливих умов для розвитку і саморозвитку особистості студента, в тому числі його особистісної самоєфективності.

Дослідження самоєфективності показали наявність взаємозв'язків між самоєфективністю і мотиваційними процесами, емоційним збудженням, а також психологічним благополуччям [24].

Встановлено, що самоєфективність впливає на вибір складності завдань, на емоційні реакції. Загальна самоєфективність дозволяє долати різні стресові ситуації, і, при наявності психологічного благополуччя, впливає на установку і поведінку студентів.

Спираючись на високий рівень самоєфективності, людина здатна максимально продуктивно реалізовувати свій внутрішній потенціал, розвивати себе як цілісність гармонійну особистість, зберігаючи високий рівень психологічного благополуччя. Тому перспективним напрямком

наукових досліджень є вивчення впливу соціально-психологічної безпеки суб'єкта на його самоєфективність в різних видах діяльності.

Мета дослідження: показати вплив соціально-психологічної безпеки на самоєфективність особистості студента.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

- підібрати психодіагностичний інструментарій;
- провести емпіричне дослідження;
- проаналізувати результати емпіричного дослідження.

Виділено об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт: соціально-психологічна безпека освітнього середовища ЗВО.

Предмет: особистісні та соціально-психологічні характеристики суб'єктів освітнього процесу ЗВО.

Для вирішення поставлених завдань проведений теоретичний аналіз наукових публікацій, що стосуються проблематики психологічної безпеки освітнього середовища.

Використання методу анкетного опитування дало можливість співвіднести позиції суб'єктів освітнього процесу. Відбір респондентів базувався не на принципі рандомізації, а на суб'єктивному критерії доступності, тому дана вибірка, не заснована на ймовірності, не може вважатися репрезентативною. Тим не менше, використання анкетного опитування дозволило зробити деякі спостереження, цікаві для аналізу ситуації в системі освіти.

В емпіричному дослідженні взяли участь 162 студента Херсонського державного університету, серед них 89 дівчат (62,9%) та 75 хлопців (37,1%).

Методи дослідження: вивчення наукової літератури за темою «Психологічна безпека освітнього середовища»; для збору емпіричних даних використаний анкетний метод; метод статистичної обробки результатів дослідження.

2.2. Опис і обґрунтування вибору дослідницьких методик

Для перевірки зв'язку між суб'єктивним сприйняттям психологічної безпеки освітнього середовища ЗВО і внутрішньо особистими характеристиками (рівень емоційного інтелекту і толерантність до невизначеності) було обрано такі методики:

1. Для проведення емпіричного дослідження використана методика «Соціально-психологічна безпека суб'єкта» (Т. В. Ексакусто) [24].

Розглянуто такі аспекти соціально-психологічної безпеки:

— референтна значимість оточення (ставлення до освітнього середовища університету);

— задоволеність в особистісно-довірчому спілкуванні, взаємини з іншими студентами, взаємини з викладачами, можливість висловити свою точку зору, шанобливе ставлення, збереження особистісної гідності, можливість звернутися за допомогою, можливість проявити ініціативу, захищеність від психологічного насильства (від приниження, загроз, ігнорування, недобррозичливого ставлення).

Методика містить три основних шкали «Задоволеність», «Гармонійність», «Захищеність»; первинна обробка проводиться за допомогою ключа до методики, отриманий кількісний показник дозволяє зробити висновок про рівень прояву кожного з параметрів психологічної безпеки.

2. Для діагностики самоефективності використана «Шкала загальної самоефективності» Р. Шварцера і М. Ерусалема в адаптації В. Г. Ромека. Шкала являє собою опитувальник, де випробуваному пропонується дати відповідь від 1 до 4 балів за кожним твердженням, визначивши ступінь згоди з ним. Показники до 27 балів свідчать про низьку самоефективність; 27-35 балів - середній рівень; більше 35 – високий [22] (див. Додаток А).

Для статистичної обробки використаний порівняльний аналіз за допомогою критерію кутового перетворення Фішера.

2.3. Результати та аналіз отриманих даних соціально-психологічної безпеки освітнього середовища університету як чинника розвитку самоефективності студентів

В емпіричному дослідженні сформульовано припущення - для людей з низьким рівнем соціально-психологічної безпеки в більшій мірі, ніж для людей з високим рівнем соціально-психологічної безпеки, характерні такі особистісні риси, які проявляються в відношенні до інших людей і до соціальної групи в цілому: ворожість, агресивність, низький рівень прийняття інших людей, довіри і доброзичливості. У свою чергу, ці риси будуть позначатися на суб'єктивній оцінці своєї самоефективності, оскільки реалізувати свій особистісний ресурс людина може тільки в соціумі.

У дослідженні взяли участь 162 студента-першокурсника Херсонського державного університету, серед них 89 дівчат (62,9%) і 75 юнаків (37,1%). Результати за методикою «Соціально-психологічна безпека суб'єкта» (Т. В. Ексакусто) представлені в таблиці (див. табл. 2.1) та на рис.2.1.

Таблиця 2.1

Розподіл оцінок за шкалами методики «Соціально-психологічна безпека суб'єкта» (Т. В. Ексакусто) (в%; n = 62)

№	Параметри оцінки соціально психологічної безпеки	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1	Задоволеність міжособистими відносинами	53,2%	35,4%	11,4%
2	Гармонійний характер відносин	41,9%	45,1%	13,0%
3	Відчуття захищеності міжособистих відносин	46,8%	43,5%	9,7%

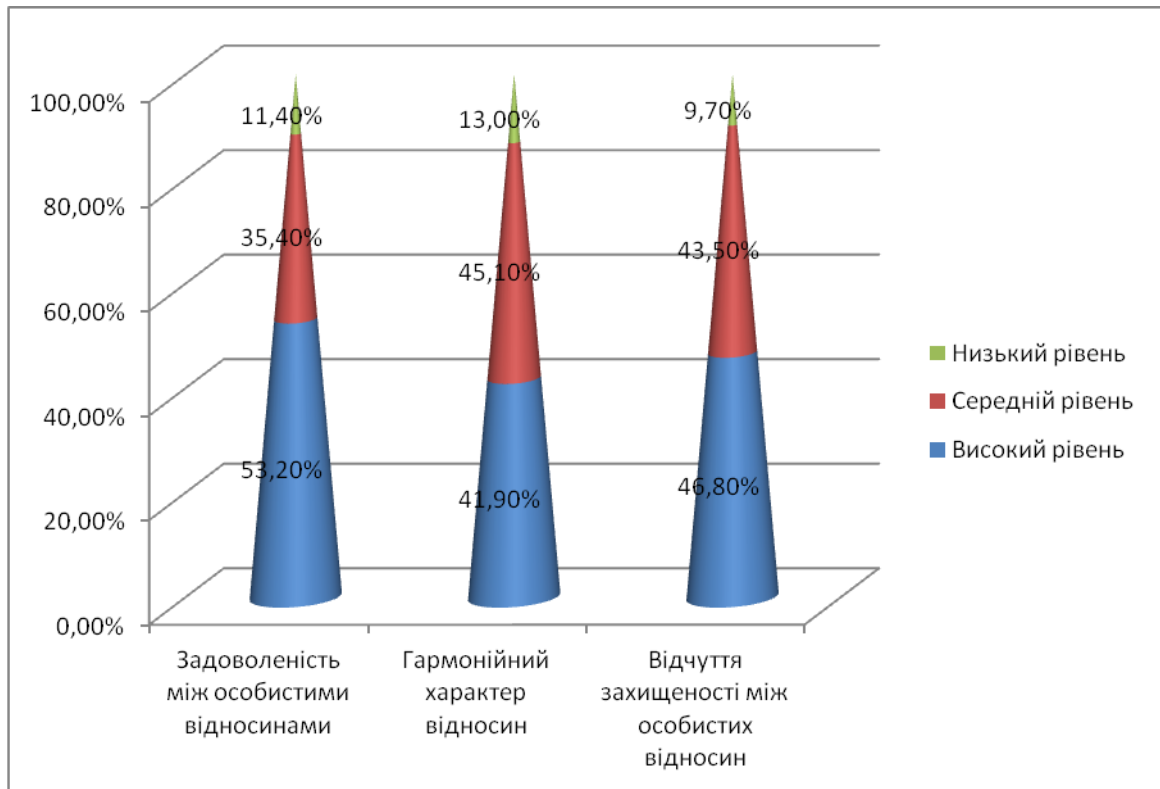

Рис.2.1. Розподіл оцінок за шкалами методики «Соціально-психологічна безпеку суб'єкта» (Т. В. Ексакусто)

Дані таблиці та Рис. 2.2 свідчать, що у студентів досліджуваної групи отримані переважно високі і середні оцінки соціально-психологічної безпеки. За параметром «Задоволеність міжособистісними відносинами» більше половини випробовуваних показали високий рівень (53,2%), тобто студенти-першокурсники задоволені відносинами з викладачами, з іншими студентами, на високому рівні оцінюють свій емоційний комфорт при спілкуванні з суб'єктами освітнього процесу. Крім цього, соціально-психологічна безпека показує задоволення студентів можливістю висловити свою думку, шанобливе ставлення до особистості, студенти відзначають можливість звернутися за допомогою, проявити ініціативу і активність, а також те, що значущі навколишні люди враховують певні складності в спілкуванні і уважно ставляться до думок і пропозицій членів групи. У той же час потрібно відзначити, що невелика частина першокурсників (11,4%) характеризується низьким рівнем соціально-психологічної безпеки в

університеті, що вимагає додаткової уваги з боку адміністрації факультетів, викладачів і кураторів.

За шкалою «Гармонійний характер відносин» 41,9% опитаних студентів показали високий рівень; майже половина, а саме, 45,1% – середній рівень, тобто в цілому з боку першокурсників відносини всередині університетського середовища оцінюються позитивно. Йдеться про певну узгодженість думок, поглядів і дій студентів з відносинами і оцінками інших суб'єктів освітнього процесу, наприклад, викладачів.

Параметр «Почуття захищеності в міжособистісних відносинах» найбільш яскраво відображає конструкт «психологічно безпечного середовища» і містить певний перелік відповідей на питання: «Наскільки захищеним Ви відчуваєте себе в університеті: від приниження, погроз, ігнорування, неповажного, недобррозичливого ставлення? ».

Причому відповіді на кожне питання розділені «з боку викладачів» і «з боку інших студентів». При обробці ми взяли загальний показник, оскільки за результатами досліджуваної вибірки не виявлено істотних відмінностей в оцінках. Результати за даною шкалою аналогічні результатам по інших шкалах – переважно отримані високі (46,8%) і середні (43,5%) оцінки. Особливою «групою ризику» є десята частина студентів-першокурсників, показує низькі оцінки соціально-психологічної безпеки (9,7%).

З метою пошуку взаємозв'язку між соціально-психологічної безпекою і рівнем самоефективності студентів, відповідно з медіаною рангового ряду даних за інтегральним показником «Соціально-психологічна безпека», було виділено дві груп студентів:

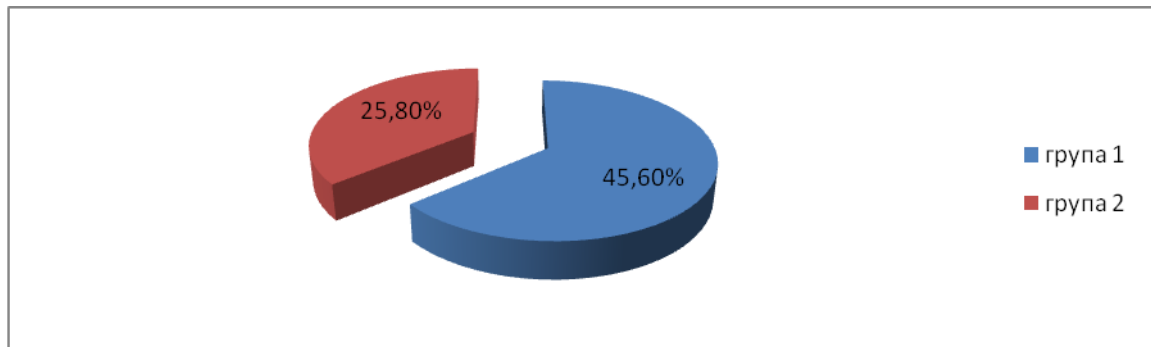
- 1 група – високий рівень соціально-психологічної безпеки (81 студент);
- 2 група – низький рівень (81 студент)

Порівняння груп проведено з використання критерію кутового перетворення Фішера, для розрахунку взято процентний показник високого рівня соціально-психологічної безпеки в кожній групі (див. табл. 2.2 та рис. 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняльна таблиця за показником самоефективності (n1 = 32; n2 = 31)

№	Назва показника	Група 1	Група 2	Критерій Фішера	Рівень значимості
1	Самоефективність	45,6%	25,8%	1,647	p < 0,05

Рис.2.2. Порівняння показників груп за показником самоефективності

Результати порівняння показали, що між групами студентів з різних рівнем соціально-психологічної безпеки існують відмінності в рівні самоефективності (фемп. = 1,647; p < 0,05).

Таким чином, спілкування учасників освітнього процесу в університеті, можливості реалізації соціально-організованих і психолого-педагогічних умов для розвитку особистості студента, визначають особливу якість освітнього середовища – її психологічну безпеку. Спілкування створює як референтну значимість середовища, так і психологічну захищеність її учасників і задоволеність окремими компонентами взаємодії. Високий рівень соціально-психологічної безпеки студентів детермінує розвиток і прояв самоефективності, що, в свою чергу, впливає на задоволеність змістом навчальної діяльності, на психологічне здоров'я і благополуччя учасників навчально-виховного процесу, на рівень залученості до загальної справи, на результат діяльності та її продуктивність

Висновки до другого розділу

На основі результатів проведеного емпіричного дослідження, можна зробити висновки:

Показано, що соціально-психологічна безпека освітнього середовища є умовою, що забезпечує позитивний особистісний розвиток всіх її суб'єктів. Як інтегральні показники розглядаються задоволеність міжособистісними відносинами, почуття захищеності в міжособистісних відносинах з викладачами і з іншими студентами, гармонійність цих відносин.

Виявлено, що соціально-психологічна безпека студентів впливає на рівень їх самоефективності. психологічно комфортні умови сприяють реалізації особистісного потенціалу, формують впевненість студентів в тому, що вони в змозі вибудувати поведінку таким чином, щоб досягти потрібного результату.

Дослідження має практичну значимість. Наявність кореляції між особистісними і соціально-психологічними характеристиками суб'єктів освітнього процесу ЗВО і сприйняттям рівня захищеності, піднімає питання про необхідність посилення служби психологічного супроводу суб'єктів освіти у вищих навчальних закладах.

Людина, як відкрита система, самозмінюється під впливом зовнішніх факторів, які він сам оцінює, як психологічно комфортні, або дискомфортні. Розуміння механізму взаємовпливу середовищних і внутрішньоособистісних компонентів сприятиме створенню гармонійного, ефективного і психологічно безпечного освітнього простору.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на усвідомлення науковим співтовариством необхідності пошуку загальних підстав для формулювання визначення психологічно безпечного освітнього середовища, його ускладнюють, з одного боку, багатоваріантність середовищних умов, з іншого боку, суб'єктивність їх сприйняття. Проте, для позначення даного феномена і загроз психологічного благополуччя використовуються загальноприйняті формулювання. Індикатори позитивних показників включають в себе: психологічно безпечні міжособистісні відносини; емоційний комфорт; шанобливе ставлення; можливість вільно висловлювати свою думку; адаптація; суб'єктивне благополуччя; стабільність; стан захищеності тощо. Для вираження протилежного полюса використовуються поняття: небезпека, ризик, загроза, конфлікт; стрес; психологічне насильство, або перераховані вище позитивні характеристики в їх негативному формулюванні.

Самоефективність – є важливим показником людської діяльності, а розуміння того як мотивувати себе, справлятися зі стресом, впевненість в досягненні результатів при вирішенні завдань, має вирішальне значення для досягнення особистої ефективності.

Основними умовами соціально-психологічної безпеки виступають:

1. Задоволеність міжособистісними відносинами, що розуміється як показник позитивно взаємозв'язку, що дозволяє реалізувати потреби і інтереси суб'єктів взаємин. Критерієм є задоволеність / незадоволеність.
2. Гармонійний характер відносин, що розуміється як узгодженість думок, суджень суб'єкта у відносинах з іншими людьми. Критерієм є гармонійність / дисгармонійність.
3. Захищеність, яка, з одного боку (об'єктивний показник), розуміється як відсутність порушень і труднощів у відносинах, з іншого, передбачає стійкість людини до загрозливих впливів (загрози, ігнорування, маніпулювання і т.д.). Одним з критеріїв може бути толерантність / інтолерантність.

Показано, що соціально-психологічна безпека освітнього середовища є умовою, що забезпечує позитивний особистісний розвиток всіх її суб'єктів. Як інтегральні показники розглядаються задоволеність міжособистісними відносинами, почуття захищеності в міжособистісних відносинах з викладачами і з іншими студентами, гармонійність цих відносин.

Виявлено, що соціально-психологічна безпека студентів впливає на рівень їх самоефективності: психологічно комфортні умови сприяють реалізації особистісного потенціалу, формують впевненість студентів в тому, що вони в змозі вибудувати поведінку таким чином, щоб досягти потрібного результату.

Дослідження має практичну значимість. Наявність кореляції між особистісними і соціально-психологічними характеристиками суб'єктів освітнього процесу ЗВО і сприйняттям рівня захищеності, піднімає питання про необхідність посилення служби психологічного супроводу суб'єктів освіти у закладах вищої освіти.

Людина, як відкрита система самозмінюється під впливом зовнішніх факторів, які він сам оцінює, як психологічно комфортні, або дискомфортні. Розуміння механізму взаємовпливу середовищних і внутрішньоособистісних компонентів сприятиме створенню гармонійного, ефективного і психологічно безпечного освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдиенко Г. Ю. Образовательная среда вуза как психологический феномен [Электронный ресурс]. Режим доступа: <///C:/Users/Mvideo/Downloads/obrazovatelnyasreda-vuza-kak-psihologicheskiy-fenomen.pdf>
2. Андронникова О.О. Психологічна безпека освітнього середовища ВНЗ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.obrazovanie9.ru/articles/338-psybezopasnostj-vuza.html>
3. Арендачук И.В. Образовательная среда вуза как фактор психолого-педагогических рисков [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2013/07/15/arendachuk.pdf>
4. Березина Т.Н. Эмоциональная безопасность образовательной среды и подлинные эмоции. *Вестник Московского государственного областного университета*. Серия «Психологические науки». 2013. № 3. С. 16—22.
5. Баева И. А. Психологическая безопасность в образовании: Монография . Санкт-Петербург : Издательство «СОЮЗ», 2002. 271 с.
6. Блинова Е.Е. Социально-психологическая безопасность как фактор самооэффективности студентов. *Личность в экстремальных условиях и кризисных ситуациях жизнедеятельности*. 2020. С.70-78
7. Волеваха І. Б., Фера С. В. Вплив соціально-психологічних чинників на психологічну безпеку науково-педагогічних працівників. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: *Психологічні науки*. 2018. Вип. 5. С. 9–14.
8. Гаркавенко Н. В. Соціальна психологія адиктивної поведінки: навч. посіб. Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 2019. 407 с.
9. Гура С. О. Особливості психологічної безпеки освітнього середовища для курсантів у Національному університеті цивільного захисту

України міста Харкова. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2017. Вип. 2(3). С. 137-141.

10. Ільницька І.А. Теоретичний аналіз соціально-психологічної безпеки особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т.2, Вип.1. С. 137-141

11. Закотнова Е. Ю., Корытова Е. Ю. Психологическая безопасность личности в образовательной среде высшего учебного заведения. *Научно-педагогическое обозрение. Pedagogical Review*. 2016. № 4(14). С. 13–17.

12. Кімберг А. Н. Психологія безпеки особистості: предмет і проблеми в перспективі суб'єктного підходу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://chsu.kubsu.ru/arhiv/2010_1/2010_1_Kimberg.pdf

13. Кора Н. А. Психологічний аспект категорії «безпека». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/psihologicheskiy-aspektkategorii-bezopasnost>

14. Коломиец О.В. Самоэффективность студентов гуманитарных и технических специальностей. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. 2015. № 6–4. С. 94–97.

15. Рыбалкин Н. Н. Природа безопасности: дис. ... д.ф.н. Москва, 2003. 407 с.

16. Рошин С.К., Соснин В.А. Психологическая безопасность: новый подход к безопасности человека, общества и государства. *Российский монитор*. 1995. No 6. С. 133-145.

17. Слюсаревський М. М., Хазратова Н.В. Соціальна психологія: навч. посіб. Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. 351 с.

18. Соціальна психологія: хрестоматія: навч. посіб. / за ред. С. О. Ставицької, Д. Д. Отич; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2018. 341 с.

19. Шнайер Б. Психологія безпеки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.infosecurity.ru/_gazeta/content/080822/article01.shtml
20. Щелканова В. І. Психологічна безпека освітнього середовища. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.informio.ru/publications/id2222/Issledovatel'skaja-rabota-na-temuPsihologicheskaja-bezopasnost-obrazovatelnoi-sredy>
21. Харченко А. С. Психологічна безпека особистості викладача вишу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія: «Психологічна». 2012. Вип. 2(2). С. 443–450.
22. Шварцер Р., Ерусалем М., Ромек В. Русская версия шкалы общей самооффективности Р. Шварцера и М. Ерусалема. *Иностранная психология*, 1996. № 7. С. 46–56.
23. Ясвин В. А. Освітнє середовище. Від моделювання до проектування [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://parhomenko.pro/d/965353/d/_yasvinv.a.obrazovatel'nayasreda.pdf
24. Эксакусто Т. В. Социально-психологическая безопасность субъекта отношений. *Вестник СПбГУ*. Серия 12. Социология. 2010. №2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnopsihologicheskaja-bezopasnost-subekta-otnosheniy>
25. Berman N.D. The impact of self-efficacy on student learning. *World of Science. Pedagogy and psychology* 2(8), 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mir-nauki.com/PDF/83PDMN220.pdf>
26. Blynova O. Y., Holovkova L. S., Sheviakov O. V. Philosophical and sociocultural dimensions of personality psychological security. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2018. № 14. Pp. 73-83.
27. Blynova, O., Kruglov, K., Semenov, O., Los, O., Popovych, I. Psychological safety of the learning environment in sports school as a factor of achievement motivation development in young athletes. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 2020. Vol. 20(1), Art 2, pp. 14–23.

28. Bondarchuk O. Psychological safety of the educational environment in secondary schools as a factor of innovative activities motivation for the Ukrainian teachers. *Studia Universitatis Moldaviae: Stiinte ale Educatiei*. 2018; p.109-119

29. Grau R., Martnez I., Salanova S. Safety Attitudes and Their Relationship to Safety Training and Generalised Self-Efficacy. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics (Jose)*. 2002. Vol. 8, №. 1. C. 23-35.

30. Zimmerman B., Kitsantas A. Homework and learning achievements. The mediating role of self-efficacy and the perception of responsibility by convictions. *Contemporary pedagogical psychology*, 2005. №30 (4), p. 397–417.

ДОДАТКИ

Додаток А. Кодекс Академічної доброчесності

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Наталія Жиронкіна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу. **ЗАЯВЛЯЮ**, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

_____ (підпис)

Наталія Жиронкіна
(ім'я, прізвище)

Додаток Б.

Шкала загальної самоефективності (Р .Шварцер , М. Єрусалем)

Затвердження	Абсолютно невірно	Швидше за все не вірно	Швидше за все вірно	Абсолютно вірно
1. Якщо я як слід постараюся, то я завжди знайду рішення навіть складних проблем.				
2. Якщо мені що-небудь заважає, то я все ж знаходжу шляхи досягнення своєї мети.				
3. Мені досить просто вдається досягти своїх цілей.				
4. У несподіваних ситуаціях я завжди знаю, як я матиме однаковий н (а) себе вести.				
5. При непередбачено виникають труднощі я вірю, що зможу з ними впоратися.				
6. Якщо я докладу достатньо зусиль, то зможу впоратися з більшістю проблем.				
7. Я готов (а) до будь-яких труднощів, оскільки покладаюся на власні здібності.				
8. Якщо переді мною постає якась проблема, то я зазвичай знаходжу кілька варіантів її вирішення.				
9. Я можу що-небудь придумати навіть в безвихідних на перший погляд ситуаціях.				
10. Я зазвичай здатний тримати ситуацію під контролем.				

Ключ до методики : за відповідь «абсолютно невірно» - 1 бал, «швидше за все не вірно» - 2 бали, «швидше за все вірно» - 3 бали, «абсолютно вірно» 4 бали.

Загальний результат отримують простим підсумовуванням балів за всіма 10-ти твердженнями.

Інтерпретація результатів :

19 менше балів - низька самоефективність ;

20-24 - нижче середньої;

25-29 - середня;

30-35 - вище середньої;

36-40 - висока самоефективності .